

PESTI SÓLET

A DOHÁNY UTCAI KÖRZET HAVILAPJA WWW.DOHANY-ZSINAGOGA.HU

Littner György új sorozata Józsefről (2. oldal)

A Dohány körzet híreiből (6-7. oldal)

**Hetvenhét éve szabadult fel
a budapesti gettó (12. oldal)**

Littner György

József másik arca - Előzmény

Előbb Családrege a Bibliából című könyvéből olvashattunk részleteket, míg tavaly a hetiszakaszokat, s ezeken keresztül legnagyobb prófétánk, Mózes életét mutatta be Littner Gyuri barátunk. Most pedig Józsefről készített egy sorozatot.

Az Özönvíz után Noé fiainak: Sémnek, Hámnak, és Jefetnek az utódai benépesítették a Földet. Jefet fiaiból lettek többek között a görögök, Hám fiaiból az egyiptomiak, Sém fiaiból a babilóniaiak. Valamennyien kitaláltak különböző isteneket maguknak; az emberiség bálványimádó lett. Az Ö.való, és a Noéval kötött szövetsége feledésbe merült.

Terah, Sém egyenes ági leszármazottja Babilonban Ūr-Kaszdim városában élt családjával. *(Nem csupán leszármazottja, de ekkor még él Sém, sőt Noé is. Hogy honnan tudjuk? Nos, aki még 2019-ben követte a Négy kedd (csütörtök), négy rabbi előadásokat, talán emlékszik Zeév Paskesz remek tanításaira, melyek egyikében arról hallhattunk, hogy Najách (Noé) betűinek számértéke 58. Bölcsseink szerint ez azt jelenti, 58 évet élt együtt egy másik tökéletes cádikkal, Ábráhammal. Sőt, azt is megtudtuk, a Királyok háborújában Ábráham találkozott Jeruzsálem királyával, aki nem más, mint Najách (Noé) fia, Sém. - A szerk./*

Terah állattenyésztéssel foglalkozott, ami kitűnő megélhetést biztosított az egész családnak. Hetvenegy éves, amikor a három felesége egyszerre szült fiúgyermeket számára. Elnevezte őket Ábrámnak (aki később Ábrahám lett), Náhórnak, és Háránnak. Miután a gyermekek kamaszkorba léptek munkára fogta őket, megtanított nekik mindent, amit az állattenyésztésről tudni kell. A fiúk felnőttek, Ábrám, és Hárán megházasodott. Háránnak született egy fia Lót, és egy lánya Milka. Egy tragédia árnyékolta be a boldog család életét: Hárán váratlanul meghalt. Az élet ment tovább, és mikor Milka felnőtt, a nagybátyja Náhór feleségül vette, és elkezdte szülni a gyermekeket, a család egyre nőtt. Terah olyan ügyesen

Bartolomé Esteban Murillo: Eliézer és Rebeka találkozója, 17. sz.

gazdálkodott, hogy állatai elszaporodtak, munkásokat kellett felvennie, akiket a Tóra egyszerűen, csak szolgálknak nevez. Kicsi lett számukra a város, ezért elköltöztek Hárán városába.

Itt Terah vásárolt egy hatalmas házat, ahol elfért a népes család. Vett legelőket az állatainak, épített feldolgozó üzemet, és lakhelyet a szolgálknak. Az állattenyésztést átadta két fiának: Ábrámnak és Náhórnak; ő már csak, mint sikeres üzletember szerepelt a város előkelőségei között. A házat telerakta kisebb, nagyobb istenszobrokkal, amit az egész családnak tisztelnie kellett, néha áldozatot is mutattak be a bálványoknak.

Az Ö.való, miután az emberiség elfeledte, előlről kezdte a munkáját az emberrel. Noéhoz hasonlóan kiválasztotta a hetvenöt éves Ábrámot, és elhívta az ismeretlenbe.

„Menj el országodból, szülőföldedről és atyád házából.”

Tehát itt még együtt laktak mindannyian Terah nagy házában, de ekkor kettészakadt a család. Ábrám, a felesége Száraj (aki később Sára lett) és Lót az unokaöccse elindultak az ismeretlenbe, a Terah vagyonából kapott állatokkal és szolgálkkal. Lót később elvált

tőlük, Ábrám és Száraj sikeresen boldogultak az új önálló életükben. Az Ö.való Ábrámot kilencvenkilenc éves korában elnevezte Ábrahámnak, és szövetséget kötött vele akárcsak Noéval. Sikerekben gazdag életet élt, feleségével, akit már Sárának hívtak. Öregkorukra megszületett a fiúk Izsák, aki szintén állattenyésztő lett, mint az apja. Miután Sára meghalt, Ábrahám elküldte szolgáját Eliezert Háránba az apja Terah házába (aki akkor már nem élt, de szelleme ott lebegett a bálványimádó házon), hogy hozzon a bálványimádó rokonai közül a fiának feleséget. Jobban félt a körülöttük élő erkölcstelen kánaánitáktól, mint a bálványimádó rokonaitól. Terah halála után Náhór, majd a nyolc fia közül a legkisebb Betuel vette át a gazdaságot. Született neki egy fia Lábán és egy lánya Rebeka. Őt vette feleségül Izsák. Rebeka sokat tanult a férjétől, Izsáktól az Ö.valórol, és betért Izsák vallásába, örökre szakított a bálványimádással. Betuel után Lábán vette át a gazdaságot, született neki két lánya Lea és Ráhel.

Rebeka ikreket szült Izsáknak: Ézsaut, az idősebbet és Jákobot, a fiatalabbat. Amikor a fiúk felnőttek

Jákob két alkalommal is becsapta bátyját Ézsaut, és megszerezte előle az elsőszülöttnek járó áldást. Ézsau ezért halállal fenyegette meg, Jákob kénytelen volt elmene-külni a szülői házból. Az anyja Rebeka tanácsára Háránba ment a Terah házba, ahol a bálványimádó család élt nagybátyja Lábán vezetése alatt.

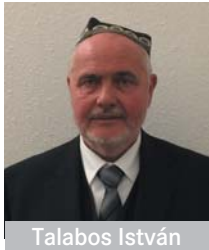
Jákob megérkezett Hárán városának határához a kút mellé, ahol az állatokat szokták itatni. Akkor ért oda Ráhel, az atyja Lábán juhaival. Jákobnak még nem volt kapcsolata lánnyal, ezért nem tudott udvarolni, de első látásra beleszeretett a lányba. Egyszerűen odalépett hozzá és az ösztöneinek engedve megcsókolta. Ráhel, aki szintén nem járt még férfival ugyanazt érezte, és visszacsókolta Jákobot. Ezután mindketten sírva fakadtak a meghatottságtól. Örök szerelem kezdődött az első látásra. A nagy jelenet után bemutatkozott a lánynak, aki rohant haza közölni a hírt a családdal, otthagya a nyáját, amit Jákob terelt haza a Terah házhoz. Hazatérve Jákob feleségül kérte Ráhelt az apjától Lábántól, felajánlotta, hogy hét évig ingyen pásztora lesz a nyájnak.

„Jákob hét évig ingyen szolgált Ráhelért, de csak néhány napnak tetszett, mert szerette őt.”

A lakodalom után Lábán Lea csempészte Jákob ágyába, így reggelre Lea lett az első felesége Jákobnak, aki reklamált a csalásért, de elutasították:

„Nem szokás nálunk, hogy odaadják az ifjabbikat az idősebbik előtt.”

Ez célzás is volt Jákob tetteire Ézsauval szemben... Végül meggyeztek, hogy a következő hét év szolgálat után megkapja szerelmét, Ráhelt második feleségnek. Ez a hét év is elrepült és Jákobnak már két bálványimádó felesége volt: Lea és Ráhel.

Talabos István

A COVID-19 hatása az idegenforgalomra

Az elmúlt évtizedekben a felgyorsult globalizáció következtében a piaci versenyben a turizmus is változásokon ment és megy át folyamatosan. Ennek egyik következménye, hogy folyamatosan figyelemmel kell kísérni a gazdasági folyamatokat és a fogyasztói szokásokat.

Az idegenforgalom a gazdaság speciális ágazata, amely – jelentősen, országoktól függően, majd 10 %-kal – járul hozzá a GDP-hez. Hazánkban ez kb. 7 %-ot jelent. Az idegenforgalom speciális, de olyan tevékenységek alkotják (vendéglátás, utazási irodák értékesítése, kulturális műemlékek látogatása stb.), melyek fokozottan érzékenyek a világban végbemenő gazdasági eseményekre és folyamatokra.

Ha egy turistában felmerül a gondolat, hogy elutazzon és felkeressen egy helyet/desztinációt, döntését megelőzően ajánlatokat néz, megkérdezi ismerőseit, rokonait, információt keres, és az információt megközelítőleg felét az interneten keresi.

Ez viszont azt jelenti, a fogyasztót, azaz a turistát a lehető legnagyobb hatékonysággal kell elérni annak érdekében, hogy a megtakarított, szabadon elkölthető jövedelmet nálunk az általunk ajánlott költsék el. Tőlünk vegyék meg az általunk kínált turisztikai terméket, és a mi Zsinagógánkat is felkeressék.

Az internet azért is fontos, mert míg 2019-ben még csupán 4,3 milliárd volt a felhasználók száma, ez 2020 végére már csaknem elérte az 5 milliárdot.

Egy teljes (2021) és egy szinte teljes (2020) évet a COVID-dal magunk mögött tudva sokunknak eszébe jut, hogy rengeteg dolog megváltozott a 2019-ig megszokotthoz képest, ami a mindennapjainkat, beleértve a kikapcsolódást szórakozást, és a napi tevékenységünket a munkát illeti.

A világ és hazánk idegenforgalma 2020-ig folyamatosan fejlődött és növekedett, meghaladva a szakemberek előrejelzéseit. A világ turista érkezéseinek száma 2019-ben meghaladta az 1,4 milliárdot. A hazánkba érkező turisták száma, akik min. 1 éjszakát nálunk töltöttek 25 millió volt. Közülük 6 millió vett igénybe kereskedelmi szálláshelyet (szálloda, panzió stb.) és 15 millió éjszakát töltöttek, ebből 70 %-ot Budapesten és keresték fel a főváros valamelyik nevezetességét. Ebben a helyzetben minden ország, és minden szakértő további növekedést, jobb eredményeket jósolt és várt, de mint tudjuk nem ez következett.

COVID-19

2020 első negyedében kitört a COVID járvány, mely mind a mai napig jelen van és gátat vet a megjósolt és várt növekedésnek. 2020-ban és 2021-ben hazánk és a világ sok országa lezárta határait, korlátozásokat vezetett be.

Ezen korlátozások hatására a gazdasági élet és az idegenforgalom is megváltozott és mind a mai napig nem tért vissza a 2019-ben természetes élet.

Az idegenforgalom komolyan megsínylette és még mind a mai napig – összehasonlításban a 2019. évivel – veszteségeket szenved. Ez számokban azt jelenti, a GDP-hez való hozzájárulás világviszonylatban 49 %-kal visszaesett és GDP növekedés is nagymértékű visszaesést szenvedett.

A 2020-as évben 1 milliárddal kevesebb volt a turista érkezések száma az egy évvel korábbi 1,4 milliárddal szemben.

A COVID hatására a világon mintegy 120 millió állás került veszélybe és van még mindig veszélyben. Hazánkban 400 ezer embert, a foglalkoztatottak kb. 10 %-át érinti mindez az idegenforgalom visszaesése miatt.

Ebben a helyzetben a gazdaság helyreállítása érdekében a G20-ak és a Világ Kereskedelmi Turisztikai Tanács (WTTC) történelmi találkozó keretében a turizmus helyreállítási tervét fogalmazta meg. A terv központi eleme a turista tájékoztatása, megfelelő információkkal való ellátása. Ehhez elsősorban az internetet tudjuk, és azt lehet használni.

Ezért ma már nyugodtan kimondhatjuk, hogy míg

„A múltban az emberek jöttek az információért az egyetemre, a könyvtárba, a fakultásra.

A jövőben az információ jön az emberekhez, bárhol is vannak.”

(Eli M. Noah, 1997)”

Magyarország

Magyarország idegenforgalma térben és időben mindig is koncentrált volt. Ez a koncentráció Budapestet jelenti, azaz a hazánkat felkereső turisták 60-70%-a Budapest miatt, a Budapesten található vonzerőkért jön hazánkba. A vonzerők között a kulturális vonzerők és így a Dohány utcai Zsinagóga is komoly jelentőséggel bír.

A Zsinagóga látogatottsága szempontjából jó,

és előnyt jelent most Magyarország földrajzi elhelyezkedése, Európai Uniói tagsága és az a tény is, hogy a környező országokban a Kárpát medencében nagyszámú magyar lakosság van. A Világ Kereskedelmi és Turisztikai Tanács a COVID alatt készített közvélemény-kutatása kiemelten említi azt a tényt, amit mindig tudtunk, azaz 92%-ban hisznek a szájpropagandának (barát, ismerős, rokon), tehát a jelenlegi helyzetben kiemelten oda kell figyelni arra, hogy a Zsinagógánkat felkeresőknek jó véleménye legyen. Sok évtizedes kutatások szerint egyetlen jó vélemény átlagosan 5 további látogatót jelent de egyetlen rossz vélemény 5-ször több veszteséget jelent, azaz 25 potenciális látogatót, aki nem keres fel bennünket.

Azon sem csodálkozunk, hogy 70% tisztaságot kritikus tényezőnek említi és tartja számon, de amire még érdemes és oda kell figyelni, az a tény, hogy a technológia a korábbiakhoz képest sokkal jobban jelen van. Az elmúlt másfél évtizedben nagy mértékben megnőtt a digitális turisták száma, azaz állandóan az interneten van. Ez a tény a COVID járvány alatt csak fokozódott. Megnőtt az internetes/online vásárlók száma és egy közvélemény-kutatás során a válaszadók 40 %-a válaszolta, hogy inkább a pénztárcáját veszíti el mint a mobil telefonját.

Összegzésképpen azt mondhatjuk, a COVID-19 által érintett területek közül a jövőben és így hazánkba/Budapestre is az határozza meg az érdeklődést, hogy milyen kockázatúnak sorolják be. Azok a desztinációk számíthatnak nagyobb keresletre, amelyek alacsony kockázatúak. S mind jobban megjelennek a technológiai újítások (pl. biometrikus adatok) a zökkenőmentes utazási élmény biztosításában de mindennél fontosabb az utazók bizalmának visszaállása.

Holokauszt áldozatok imakönyveit találták meg Németországban

Héber betűkkel feliratozott fadarabok és papírdarabok kerültek elő útépitési munkálatok során még 2020-ban a németországi Zuelpichben.

– A töredékek eredetileg egy fadobozban voltak. Ez egy gödörben volt, amelyet a földbe ástak és kövekkel raktak ki. A töredékek vizsgálatokor kiderült, különböző nyomtatványok voltak, héber betűkkel és gótikus írással – áll a Rajna-vidéki Műemlékvédelmi Hivatal közleményében.

A hivatal hozzátette, felkért szakértőinek azonosították a zsidó imakönyvekként, amelyek valószínűleg az 1920-as évekből származnak, amire a papír és a vas-kapcsokkal való tűzés utal. A töredékek tartalmazzák a reggeli, délutáni és esti imákat, illetve olyan fontos imákat, mint a Smá Jiszráél, az Amida főimádság és különböző zsoltárok. A Smá több töredéken is megtalálható. Az ügynökség kifejtette, a vallási tárgyakat egy építkezés közben fedték fel egy gödörben. Az ereklyék rendkívül törékenyek voltak, és megmentésük fáradságos vállalkozás volt, mert a papír pépes masszává deformálódott, és az egyes lapokat nehéz vagy lehetetlen volt szétválasztani.

A vizsgálat során kiderült, a helyszínen eredetileg egy ház állt. Rita Reibold, a Zuelpich Városi Levéltár kutatója elmondta, a házban Moritz Sommer zsidó marha-kereskedő lakott családjával. A házat, amelyet a második világháború vége felé egy bomba rombolt le, a nácik 1941-től kezdve „zsidóházként” használták – olyan házként, amelyben a saját otthonukból elűzött zsidókat zsúfolt körülmények között helyezték el.

Valószínű, az imakönyveket a Sommer család, vagy a szintén ott elhelyezett családok egyike egy fadobozban, a ház mögötti fészker padlódeszkái alá temette el, mielőtt elhurcolták, hogy ott rejtse el őket, és megvédje őket harmadik fél hozzáférésétől.

A háború befejezése után a terület leaszfaltozták, ami megmagyarázza, hogyan kerültek az imakönyvek az út alá temetve.

A Sommer család emlékére ma egy emlékmű áll a helyszínen.

Pesti Sólet menü

az www.izraelinfo.com

/Bea Bar Kallos/ receptjei alapján

Téli minestrone

Hozzávalók: 1 nagy fej hagyma, 4 gerezd fokhagyma, 3-4 sárgarépa, 3-4 kelkáposztalevél, 4 szál zellerszár, 2 kis cukkini, 1 doboz hámozott paradicsomkonzerv, 100 g mirelit zöldbab, 200 g fehér vajab konzerv, 1 nagy csomag friss bazsalikom, 100 g kagylótészta (vagy amilyen apróbb tészta van épp otthon), 2 ek. olívaolaj, só, bors

Elkészítés: A hagymát finomra, míg a kelkáposztaleveleket ujjnyi vastag csíkokra vágom, s a répát és a százellert felkockázom. Nagy leveses fazékban olajat melegítek, megdinsztelem először a hagymát, hozzáadom egészben a fokhagymagerezdeket és együtt is pirítom, majd a felkockázott zöldségeket és a felcsíkozott kelkáposztaleveleket. Kicsit hagyom pirulni. Ezután hozzáadom a bazsalikom felét (a leveleket felvágva, a szárat egyben), felöntöm a paradicsomkonzervvel és 4-5 konzervdoboznyi vízzel. Amikor a zöldségek nagyrészt puhák, hozzáadom a mirelit zöldbabot, a fehérbab konzervet és a tésztát. Végül addig forralom, amíg a tészta megfő. A tetején friss bazsalikkal és parmezánnal tálalom.

Padlizsángombócok paradicsommártásban

Hozzávalók: A gombócokhoz: 1 padlizsán, 5 gerezd fokhagyma, 1 tojás, olaj, só, 1 marék bazsalikom, 1 ek. krémsajt, ½ bögre zsemlemorzsa, 1 marék pirított dió, ½ marék pirított fenyőmag
Szószhöz: 1 kis hagyma 2 gerezd fokhagyma, 1 doboz hámozott paradicsom, 2 ek. krémsajt, 1 marék friss bazsalikom, só, olaj

Elkészítés: A padlizsánt kockára vágom és az egész fokhagymagerezdekkel serpenyőben fedő alatt, közepes lángon kis olajjal, sóval megpirítom. Amíg sül, elkészítem a paradicsomszószt.

A hagymát apróra vágom, és egy magasabb lábósban üvegesre pirítom egy pici olajon. Hozzáadom a fokhagymát és a bazsalikomot, és együtt pirítom, amíg a fokhagymagerezdek szét nem nyomhatóak. Ekkor ráöntöm a paradicsom konzervet, belekeverem a sajtkrémet, sózom és felforralom. Mire letakarom a fedővel a szószt, hogy forni tudjon, pont puha is a padlizsán, amit egy robotgépbe teszek, hozzáadom a gombócok összes hozzávalóját, és turmixolni kezdem, amíg egy kézzel formázható puha massa nem lesz belőle. Nem baj, ha nagyobb dió- vagy fenyőmag darabok maradnak benne. A kész masszából kanállal vagy kézzel diónyi gombócokat formázok, és egy serpenyőben, kevés olajon mind a két oldalukat megsütöm. A kész gombócokat a mártással tálalom, parmezánnal és friss bazsalikkal megszórva a tetején. Kifőzhetünk hozzá spagettit is és ehetjük azzal is.

Mangós sajtorta

Hozzávalók: : 250 g (Speculoos) bármilyen vajas- vagy zabkeksz, 500 g mascarpone, 150 g vaj, 2 egész tojás, 2 tojás sárgája, 2 tojás fehérje felverve, 2 dl tejszín, 2 ek. tejföl, 1 citrom leve, 1 citrom héja, 100 g cukor, 2 csomag vaníliás cukor, 2 nagyobb mangó

Elkészítés: A kekszet és a vajat robotgépen morzsává töröm, és egy sütőpapírral kibéltetett kapcsos tortaformába nyomogatom.

A mascarponet összekeverem a tojás hab kivételével az összes hozzávalóval. A megpuccolt mangó 2/3-át leturmixolom, a maradék egyharmadot pedig kisebb kockákra vágom. A mascarponés keverékbe belekeverem a darabos mangót, majd beleforgatom a tojás habot, és a kekszalapra öntöm. A tetejére folytatom körkörösén a turmixolt mangót, és egy villával óvatosan egy-két körmozdulattal belekeverem. Nem kell, hogy a mangó egyenletesen eloszoljon. Körülbelül 40 percig sütöm 230 Celsius fokon, vagy közepes lángon.

Kincsekkel teli hajóroncsokat találtak Cesareánál

Érmekkel, drágakövekkel megrakott hajóroncsokat találtak Izrael középső részén, Cesarea egykori kikötőjének közelében a tenger mélyén – jelentette be az Izraeli Régészeti Hatóság (IAA).

A Régészeti Hatóság a Tel-Avivtól északra, Cesarea területén végzett tengeri feltárásnál két ősi hajóroncs kincseit hozta a felszínre, több száz érmét, díszes, ritka drágakövekkel ékesített arany- és ezüstgyűrűket, sasfigurát, harangokat és hajóalkatrészeket.

Az IAA tengeri-régész osztályának kutatói szerint a leletek két hajó történetét mesélik el. A hajók különböző korokban veszttek a tengerbe utasaikkal együtt, valószínűleg miközben megpróbálták lehorgonyozni.

Az elmúlt hónapokban végzett feltárást alapján az egyik hajó az ókori római korban, mintegy 1700 évvel ezelőtt, a másik pedig a mameluk-korban, mintegy 600 évvel ezelőtt szenvedhetett hajótörést. A roncsokat és az elsüllyedt rakományokat 4 méter mélységben, több tucat méteres körzetben, szétszórtva találták meg a tenger fenekén.

A maradványok alapján vihar közeledte miatt próbálhattak lehorgonyozni távol a kikötőtől, noha a tengerészek tudták, hogy katasztrófával fenyeget a kikötés a kiépített és rendezett rév helyett a viszonylag sekély vízben.

Mintegy 560 érmét találtak, amely a középkorban elsüllyedt mameluk kori (1250-1517) hajóról származik. A több, mint ezer évvel korábban odavesztett másik hajón több száz, ókori ezüst- és bronzérmét leltek. A római uralmat jelképező kicsiny, sas alakú bronz figurára, a római vígjátékokból ismerős álarcos pantomimszínész alakra, kerámiaedényekre, és a gonosz szellemek elűzését szolgáló, bronzból készült harangokra bukkantak. Emellett számos fém hajóalkatrészt fedeztek fel, több tucat nagy bronzszöveget, víz kiszivattyúzásához szükséges ólomcsöveket, valamint egy törött, vasból készült nagy horgonyt, amely a szakemberek szerint az egykori vihar hatalmas erejét jelzi.

Az odavesztett utasok személyes tárgyai is előkerültek, többek között egy általában gyűrűben elhelyezett

Kincsek a hajóroncsból

Fotó: Yaniv Berman és Dafna Gazit / Izraeli Régészeti Hatóság

vörös drágakő, melynek felső oldalára lanthoz hasonlatos korabeli hangszer képét ciszolták. Ezt a zsidó hagyomány Dávid hegedűjének nevezi.

Felszínre hoztak egy zöld drágakövel ékesített, nyolcszög alakú vastag aranygyűrűt is, melybe fiatal „pásztortű” alakját vésték, aki vállán bárányt cipel. A „jó pásztort” ábrázoló kép a korai keresztény művészetben Jézus szimbóluma annak a példabeszédnek a nyomán, amely Jézusról,

mint az emberek könyörületes pásztortáról szól, aki pártfogolja az embert vagy a hívők gyülekezetét.

A tudósok úgy vélik, a gyűrű tulajdonosa az első keresztények egyike lehetett. A leleteket Cesarea város mellett tárták fel, s ennek nagy jelentősége van a keresztény hagyományban, mert ezen a helyen alakult ki az egyik legkorábbi keresztény központ.

(Forrás: www.izraelinfo.hu/MTI)

Társas sörözés 7000 éve Izraelben

A társas, közösségi sörfogyasztás 7000 évvel ezelőtti nyomára bukkantak Izraelben, a Jordán folyó völgyében lévő Tel Caf nevű régészeti lelőhelyen – jelentette a The Times of Israel című angol nyelvű izraeli hírportál.

Az izraeli régészek szerint ez a társasági alkoholfogyasztás első ismert előfordulása az ókori Közel-Keleten. Véleményüket arra alapozzák, hogy alkohol előállítására használt gabonaszemek maradványait találták meg az ásataison.

A Haifai Egyetem régészei búza- és árpaszemekből származó keményítőmaradványokra bukkantak a Jordánvölgy középső részén, Tel Cafban feltárt ősi kerámiaedényekben.

Mikroszkóp alatt megvizsgálták a gabonamaradványokat, s a keményítő erjedési folyamatának jeleire leltek bennük, ami arra utal, hogy alkoholkészítésre használták azokat.

A Tel Caf régészeti feltáráshely-domb képe a Jordán-völgyben – Fotó Haifai Egyetem

A Tel Caf dombon feltárt várost i.e. 5000 körül építették. Számos bizonyítékot találtak az ott egykor élők hajdani jólétére, nagy mennyiségben kerültek elő mezőgazdasági termékek, különösen gabonafélék. – El tudjuk képzelni, hogy a település közössége nagyszabású rendezvényeket tartott, amelyeken nagy mennyiségben fogyasztottak

éltelt és sört: közösségi összejöveteleken, és nem csak ünnepeken – vélekedett Dani Rosenberg, az egyetem professzora.

Egy korábbi, 2014-es, szintén Rosenberg részvételével zajlott kutatásban a Karmel-hegyen, egy 14 000 évvel ezelőtt Natufi-korszakbeli temetkezési helyen is bizonyítékokat találtak a sörgyártásra, de

ott valószínűleg a temetési rituálé részeként használták a sört.

E leleteken kívül kevés bizonyíték van a térségben a bronzkor előtti sörfogyasztásnak. Tel Caf az egyetlen ismert lelőhely a bronzkor előtti rézkorból, amikor az apró közösségekben élő mezőgazdasági társadalmak a nagyobb városokat építő társadalmakká fejlődtek.

Vélhetően a Natufi-korszak óta folyamatos volt a sörgyártás és a sörfogyasztás, de a szerves vegyületek idővel lebomlanak, ezért erre nehéz bizonyítékot találni.

Az ókorban szertartási és vallási célokra használták a sört. A Tel Caf dombon talált leletek a társasági italozás legkorábbi jelei a térségben, jóval az alkohol széles körű bronzkori (i.e. 3300 körül) elterjedése előttől.

(Forrás: www.izraelinfo.hu/MTI)

Az utolsó három parancsolat, összefoglalás Kettőslátás - A Biblia a teológus és a filozófus szemével

Korábban az erabbi beszélgetésfolyamban Dési János, dr. Frölich Róbert és dr. Gábor György segítségével ta-nulhattunk a zsidósághoz kapcsolódó szokásokról és sok egyébről. De azóta sem maradtunk a trió nélkül, Kettőslátás - A Biblia a teológus és a filozófus szemével indult új sorozat, melyet szerdán 18:00-tól, az ima után követhetnek a dohányos zoom-on. S kövessék is figyelemmel, mert az előadásokat NEM lehet visszazéni. Azért a Pesti Sóletben rendre adunk egy rövid összefoglalót az elhangzottakból.

Januárban folytattuk egyenként a tízparancsolat vizsgálatát, majd a végén az egészről egy összefoglalót is hallhattunk. Illetve Gábor György ismét hozott számtalan, az adott részhez kapcsolódó festményt, melyekről hosszan, az apróságokat is megmutatva beszélt nekünk.

A nyolcadik ige: „Ne lopj!”

Később ez előjön úgy is, hogy „ne lopjatok, és ne hazudjatok”. Azonban a két lopás nem ugyanaz. Főrabbinck elmondta, bölcseink szerint miután az előző két parancsolat (ne gyilkolj és ne törj házasságot) büntetése halál, ezért ha beillesztjük a sorba, ez sem lehet más, így itt az emberrablásról szól a szöveg.

A másodikat szó szerint kell érteni, s ott fontos megemlíteni, hogy a lopás magával hozza a hazugságot is, hiszen a tolvaj le fogja tagadni a tettét.

Gábor György beszélt arról, különbség van lopás és lopás között: más, ha valaki szegény és éheznek, vagy éppen egy olyan csoport tagja, amelyben az a megszokott, s másként ítélték meg, ha valaki a gazdagoktól lopott és a szegényeknek adta, még akkor is, ha jogilag ez lopás. Hangsúlyozta, a zsidóknál azért (is) tilos a lopás, mert mind I.tené, így aki lop, az I.tentől lop.

A kilencedik ige: „Ne tégy felebarátod ellen hamis tanúságot!”

Sokan úgy értelmezik, hogy ne hazudj de az nagyon más. A hazugság akár lehet pozitív, kegyes hazugság is, s ez erkölcsileg menthető. A hamis tanúzás, vagyis jelen parancsolat viszont egyértelműen negatív, ezt nem lehet másként megítélni.

A hazugságnál magamnak akarok előnyt, a hamis tanúzásnál másnak akarok kárt – emelte ki Gábor György. Utóbbival segíthetnek egy barátunk is – egészítette ki főrabbinck.

Az ókori Keleten jórészt szakrális jogrend volt, ha a király, uralkodó főpap azt mondta, hogy valaki bűnös, akkor az ellen nem lehetett védekezni. A zsidó jog felfogás eljutott oda, hogy szükség van tanúra, két egymástól független tanúra volt szükség, akár szerződéseknél is.

Hamis tanúzással el lehet/ett érni egy másik ember halálát, illetve egy I.ten szeme előtt lejátszódott tény kapcsán hazudik az illető, ami (szintén) megbocsáthatatlan. Ráadásul ezzel a jogrend ellen is vét az illető.

Felebarátod valójában embertárs, azaz nem csak a zsidókra, minden emberre vonatkozik.

Az tizedik ige: „Ne kívánd felebarátod házáat. Ne kívánd felebarátod feleségét, szolgáját, szolgálónőjét, sem ökrét, sem szamarát, semmit, ami felebarátodé!”

Ez összefoglalja az előzményeket, mert ezért akár a többi parancsolatot is megszegheti az ember. Azonban a szöveg nem azt jelenti, hogy ne akarjak OLYAT, mint a másé, hanem azt, hogy a MÁS tulajdonát ne akarjam.

A kör bezárul, mert az első bűn (ösbűn) azzal kezdődött, hogy a kígyó megkívánta azt, ami Ádámé volt.

A zsidó nép legfontosabb eseménye a Szinájnál történt kinyilatkozás. Ha mindez megtörtént, akkor az a zsidóság legitimitását adja. Midrás szerint a világ teremtésének célja is az, hogy a zsidók átvegyék a tízparancsolatot. Ha ez nem történik meg, a világ visszatér a sötétségbe. Na, most egy ilyen eseményt nem lehet szépen, csendben, halkán megtenni, ennek meg kellett adni a módját, I.tennek meg kellett jelennie a nép előtt, mint a – kivonulás utáni – győztesnek. A hangzavarnak, füstnek nem az ijesztés a lényege, hanem az, hogy ez is igazolja, mindent megtehet.

Giotto di Bondone-Irigység

kossága stb.). Gábor György többször kifejtette, a tíz ige valójában a zsidóság (és a világ) alkotmánya. Miközben a politeista vallások követői arra hivatkozhattak, de X isten is lopott, házasságot tört stb., addig itt I.ten kijelentette, nincs kibúvó, a felsoroltak mindegyike bűn! S a törvények pedig rendelkeznek a büntetés(ek)ről!

„Elmegyek hozzád, és megáldalak minden szent helyen...” – a különböző lokális istenekkel ellentétben a zsidók I.tene univerzális, mindenhol jelen van, s közvetítők nélkül is lehet szólni hozzá.

Következő alkalommal tartson velünk Ön is, az ima után, 18:00-tól a zoom-on.

Meeting ID: 389 906 7799.

Jelszó: dohany.

A nép mégis megijed, és itt választja ki szóvivőjének Mózeset, aki itt válik prófétává. A tíz ige külön-külön ismert volt, az erkölcsi részével tisztában voltak az emberek (József és Potifárné, Mózes gyil-

A belépő „kóddokkal” kéthetente **keddenként** is hallgathatnak egy érdekes előadást, ezeken *Kacsvinszky Barbarát* követhetik szintén **18:00 órától**.

I M A R E N D

Hétköznap: 7:30-kor kezdünk reggel, míg az **esti ima időpontja 17:00 óra**, helyszín a Talmud-Tóra.

Péntek esti ima: 17:00-kor már a **Hősök Templomban**.

Szombat reggeli ima Hősök Templomban:

Sachrisz: 9:30,

Tóraolvasás: 10:00

Muszáf ima: kb. 10:45

Vasárnap reggeli ima: 8:00-kor kezdődik.

Fontos, a zsinagógába csak **védettségi igazolvány felmutatásával** lehet belépni.

Kérjük, csak az jöjjön, akinél eltelt már 2 hét a második oltás után, és egészséges!

Tu BiSvát a Goldmark-teremben

Két év elteltével újra közösen ünnepelhettük a Tu BiSvátot, azaz Svát 15-ét, a fák újévét. A koronavírus miatt hosszú ideje nem tölthettünk ünnepi délutánt, estét, s nem vehettünk részt hagyományos, az adott ünnephez (Tu BiSvát, Zájin Ádár, Pészách stb.) köthető közös vacsorán. Most végre, ha csak maszkban is, de ismét együtt lehettünk a Goldmark-teremben.

Ahogy korábban, január 16-án is szépen terített asztalok vártak ránk, a tányérokra sok-sok gyümölcssel és a különböző ízletes magokkal – s bár nem fagyiként, de itt pisztácia is volt. . .

Nádel Tamás, körzetünk elnöke köszöntette a megjelenteket, majd főrabbink, dr. Frölich Róbert szolt röviden az ünnepéről. A finomságok elfogyasztása és az uzsonna/vacsora között az augusztusi lecsópartin bemutatkozó Dohány Körzet Klemer Band (DKKB) „fele”: Frölich Benjámin (gitár), Herrer Pál (zongora), Zierer Péter (ének) a nyári fellépéshez képest több új dallal gondoskodott arról, hogy még jobban érezzük magunkat.

De szavak helyett, beszéljenek inkább **Szengyörgyi Ákos** fotói a hangulatról.

Kedves Hittestvérek!

Megkezdődött az 5782-es zsinagógai év. Néhány esztendő szünet után 2017-ben vezettük be ismét a kultuszjárulékot.

Úgy gondoljuk, hogy az évi 6000.-Ft senki számára sem volt megterhelő, ugyanakkor a körzeti tagok összetartozását jelképezte. Mára több mint 100 kultuszjárulékot fizető tagunk van, ami nagy örömeinkre szolgál. Még jobban örülünk annak, hogy a befolyt összeg sokszorosát sikerült tagjainknak visszajuttatni, kedvemenyes utazások, kirándulások, vacsorák, formájában. Színházi előadásokat szerveztünk ingyenesen, de Kulturális Páholyunk is sikerrel működött. Szeretnénk, ha 2021-ben még többen lépnének tagjaink sorába. Kultuszjárulékunk éves díját nem emeljük, lehet havi, negyedéves vagy éves formában fizetni. Továbbra is igyekszünk sok rendezvényt tartani, melyek tagjaink számára ingyenesek, vagy kedvemenyesek lesznek, higgyék el érdemes nálunk tagnak lenni!

A kultuszjárulék csekken, illetve utalással is befizethető.

BZSH. Dohány utcai Zsinagóga :
11707024-20471437

Mindenkit várunk sorainkban, gyertek közénk, érezzétek jól magatokat nálunk.

Dr. Frölich Róbert
főrabbi

Nádel Tamás
elnök

Dési János

Bolognai emlékmű - gördeszkásokkal

Ezúttal a tekintélyes és gazdag észak-olasz Bologna városának zsidó múzeumába és holokauszt emlékhelyére látogassunk el. De mielőtt bekukkantanánk az egykori zsidó negyedben, a gettóban lévő épületbe, gyorsan idézzük fel a bolognai zsidóság történetét.

Akadnak feljegyzések arról, hogy már a IV. században is éltek erre-felé zsidók. Aztán a következő adatok már arról szólnak, hogy az 1300-as években viszonylag sok zsidó települt le ezen a vidéken. S miután a város gyorsan fejlődött, szükség volt munkáskezekre, kifejezetten ösztönözték a bevándorlást.

Név szerint ismerjük – ez már a kiállításán is kiderül – az egyik első bevándorlót, Gaio Finzit. „Judeus de Roma”, aki a stazzarolo mesterességét űzte, ami a helyi dialektusban „a rongyos embert” jelenthetett. Azaz, használt ruhákat árult, ahogy akkoriban meglehetősen sok zsidó. Még céhük is alakult a településen, amelyet röviden „i Giude”nek, „a zsidóknak” neveztek, bár a teljes neve ennél szebben hangzott. „Corporazione di Drappieri-Strazzaroli-Pegolotti-Vaganti e Giudei” (Drapériások-Kárpitosok-Vándorok Zsidó Céhe), és a székhelye a ma is álló Palazzo degli Strazzaroliban (ma Case Malaguti néven is ismert) volt.

Zsinagóga épült, temető, mikve, iskola, ahogy azt kell. A krónikák feljegyzései szerint később már nyolc zsinagóga működött a térségben. Mint közismert, a bolognai a világ első, amúgy máig működő, egyeteme. Jelentős tudományos központ volt mindig. A zsidó közösség tagjai szoros kapcsolatban álltak az egyetemmel. Számos zsidó orvosprofesszor tanított ott, s relatíve sok zsidó is végzett orvosként. De a Tórával is jó páran foglalkoztak, fordítottak, híres rabbi is működtek itt.

Az ellenreformáció idején azonban a zsidók is ellenségévé váltak a XVI. században. A zsidókat bezárták a város egy elkülönített részére, ez lett a Chuso degli Ebrei – ebből alakult ki később a gettó. S egyetlenegy zsinagóga működhetett tovább jellemző módon a via dell' Inferno (Pokol utca) egyik kis épületében. Aztán 1568-ben ki is tiltották teljesen a zsidókat a városból. S csak jó két évszázad elteltével térhettek

Holocaust Memorial egy gördeszkással

vissza, napóleoni segítséggel. A császár veresége után is maradhattak ugyan, de a Pápai Állam fennhatósága korántsem volt annyira liberális, mint a francia hatású uralom.

Végül az izraeliták – ahogy akkoriban szokás volt nevezni őket, Olaszország egyesítése után (1871) jutottak el a jogegyenlőséghez. 1930-ig Bologna 400 ezres várossá nőtt, ahol a zsidók száma százról kilencszázra emelkedett. Mussolini rendszere eleinte nem volt antiszemita. Ma már talán meglepő, hogy fasiszta pártjába több zsidó is belépett, s még miniszterei, fő pártemberei között is akadt zsidó. Elsősorban náci nyomásra, azonban fokozatosan romlott a helyzet, 1938-ban fogadták el az úgynevezett faji törvényeket, amelyek jelentősen korlátozták a zsidók jogait és életlehetőségeit. 1943-ban az olaszok megpróbálták kiugrani a háborúból, a németek megszállták az országot és ez megpecsételte a zsidók sorsát is. Akadt, aki szerencsésebb volt és például Svájcba tudott menekülni.

(Bár nem Bolognában játszódik, de közel, itt a tartományban, Ferraraban Vittorio De Sica Oscar díjas filmje a Finzi-Continiék

kertje – amelyik egy asszimilált, jómódú zsidó család történetét mondja el a vészkorszak idején. Tanulságos alkotás.

<https://tinyurl.hu/5DJm/>)

A washingtoni Holocaust Memorial Museum (www.ushmm.org) megbízásából interjúkat készítünk a történekről, dokumentumokat gyűjtünk. Egyik segítők, családja történetét mesélte el. Apja és nagyszülei nagy nehézségek árán Svájcba tudtak menekülni, ahonnan nem toloncolták őket vissza, s ott egy menekülttáborban, ha elég puritán körülmények között is, de átvészelték a vészkorszakot. Amikor hazatértek Bolognába korábban elvett ruhaüzletüket nem kapták vissza és a hatóságok gyanús elemként tartották őket számon még sokáig.

Ma körülbelül száz zsidó élhet a városban, köztük izraeli diákok is, akik az itteni egyetemre járnak. A kis létszám ellenére a helyi közösség aktív, működik egyesületük, szervezetük. S a múzeum is sok látogatót fogad akkor, amikor éppen nincs covid.

Alapvetően három részből áll a bemutatató. Az egyikben az itáliai és ezen belül is a bolognai zsidóság történetét foglalják össze. Lényegre

törő, frappáns magyarázatokkal, viszonylag gyorsan kaphatunk átfogó képet.

A másik felében a zsidó szokásokat, ünnepeket mutatják be. Közérthetően és egyszerűen – ez nyilvánvalóan azoknak érdekes igazán, akik keveset tudnak a vallásos zsidó életéről, de érdeklődnek iránta.

És végül a harmadik rész az időszaki kiállításnak ad helyet.

A múzeum a Museo Ebraico di Bologna 1999. május 9-én nyitotta meg a kapuit a Palazzo Pannolini-ben (Via Valdonica, 1/5) – az épület a városi önkormányzat tulajdonában áll és egy nyilvános alapítvány működteti, amelyben a zsidó közösség, a bolognai is és a tartományi Emilia-Romagna-i is részt vesz.

És érdemes megemlíteni, nem messze a bolognai főpályaudvartól áll egy jókora holokauszt emlékmű is, amelyet 2016-ban avattak fel. Két tíz méter magas „vasszekrény” egymás felé fordítva, egy jókora, kövezett téren. Nem figurális alkotás, hanem a berlini emlékmű ötletét felhasználva, térelemekkel próbálja felidézni a kirekesztést, a megsemmisítést.

A Via dei Carracci és a Via Matteotti hídjá közötti sarkon található az emlékmű. Meglepő és meghökkentő. A két „vasszekrény” egymással szemben egy olyan hasadékot határol, amely elég széles ahhoz, hogy egy ember átférjen rajta. Belsejében kockákra, cellákra felosztva, polcok, fachok láthatók. Ezek a deportáltak celláit jelképezik; az ürességet, amelyet azok hagytak maguk után, akiket ezekbe a cellákba kényszerítettek. Az emlékművet arra is tervezték, hogy idevonzza az embereket, gondolkodásra, vitára készíteni a történelemlről. A bal szélén az emlékezés koszorúi, a közepét a gördeszkások vették birtokba, jó sima, egyenes felület. Ha úgy tetszik, együtt a vaskolosszus, és a gördeszkázó gyerekek: maga az emlékmű. Az élet győzelme a gyilkosságok felett.

Tornyosuló gondok

Szentgyörgyi Zsuzsa

Hallom-olvasom, nem is ritkán, egyes erősen „zölden” gondolkodó politikusainktól meg újságíróktól is, hogy hazánkban semmi szükség a kiöregedő atomreaktoraink pótlására, hiszen a technika gyors fejlődése révén egyre csak apadni fog az áramszükséglet, no meg, ha mégis keveset termelnénk, rendelkezésre áll az import. Csudára okos, előrelátó megnyilatkozások ezek, főleg olyan emberektől, akik azzal szeretnek dicsekedni, hogy majdnem megbuktak az iskolában fizikából.

Márpedig a villamosenergia-fogyasztás csak nőni fog az elkövetkező években, évtizedekben, méghozzá nem is kis mértékben, ha sikerül valóra váltani a törekvéseket a negatív hatásokkal járó klímaváltozás megfékezésére, sőt megszüntetésére. Ami nyilván ugyancsak „zöld” törekvés. Itt van mindjárt a gépkocsik üzemének részleges, de inkább teljes átállítása belsőégésű motorokról villamos hajtásokra. Jelenleg az autók mintegy öt százalékra villamos, vagy hibrid hajtású, ám a nagy teherszállító gépkocsik meg a mozdonyok és a nagy hajók még döntő többségükben hagyományos üzeműek. Viszont az elvárások szerint ezt a viszonylag kis számosságot már az évtizedünk végére harminc, sőt ennél még magasabb százalékra kell(ene) növelni, 2050-re pedig el kell érni, hogy a gépjárműveknek legalább hatvan százalékra legyen villamos és/vagy hidrogénüzemű. Nyilvánvaló, a meghajtó akkumulátorok töltése hatalmas fogyasztásnövekedéssel jár. Tegyük hozzá, hogy az utóbbi esetben is jelentős a meghajtáshoz szükséges hidrogén üzemanyag előállításának a villamosenergia-igénye. Nem kevés többletet igényelnek a digitális hálózatok, kezdve a hatalmas szerverektől egészen az egyre szaporodó használati eszközökig (asztali gépek, laptopok, tabletek, nyomtatók stb.). Sőt, a személyhez kötött eszközöknek rohamos terjedése is növeli a fogyasztást, nem is kis mértékben.

Van azonban ennek a trendnek további, igen kényes vonása is. Az okos eszközök, idesorolva akár a villamos autókat is, továbbá a termelésben gyorsan terjedő robotok rohamosan növekvő mennyiségben igényelnek működtető elemeket, vagyis chipeket, a hajtásokhoz pedig akkumulátorokat. Az én benzines autómiban jelenleg – hagyományosan — csak egy akku van és néhányszor tíz chip. Ha áttérnék villamos hajtású kocsira, akkor bizony abba további négy akku kellene a hajtáshoz meg még néhány száz chip.

És az egyéb elektronikus eszközök (mobiltelefon, okosóra, SOS-hívó és társaik) ugyancsak számos ilyen alapelemet igényelnek.

Nem meglepő, hogy a gyors felfutás nyomán a világban jelentős hiány állt be a chipekben. Immár érvénytelenné vált a híres Moore-törvény, amely szerint a számítástechnikában a költségek másfél-két évente felére csökkennek. A hiányt tovább erősíti a 2-2,5 éve tartó és egyelőre be nem látható lecsengésű COVID-járvány is. Szinte naponta jelentik be, hogy a nagy autógyárak sorra lassítják, sőt időnként szünetel-

Lítiumbányászat Bolíviában

tenni is kénytelenek a termelésüket a chip-hiány miatt. Miközben politikai veszélyek is leselkednek. Elég arra gondolnunk, hogy Tajvant egyre határozottabban fenyegeti magához csatolással Kína. Márpedig innen származik a világ chipgyártásának mintegy ötöde, s a legfejlettebb termékeknek a fele.

Hasonlóan kényes a drámaian növekvő igények nyomán az akkumulátorgyártás, illetve ellátás helyzete. Nemcsak a klímavédelem miatt várhatóan igencsak szaporodó e-autók hajtását szolgáló akkuk iránt nő meg drámaian az igény, hanem a háztartási és személyi berendezésekben, eszközökben is. És ezzel megjelenik újabb gond: a modern akkukhoz szükséges anyagoké. A többségük meglehetősen ritkán található, legalább is, ma még, mert nagy erővel kutatnak a geológusok világszerte a lítium, a nikkell, a mangán, a kobalt, a titán lelőhelyek után. Egyelőre azonban ezek többsége egyenletlenül oszlik el Földünkön, ráadásul az esetek jelentős részében elmaradott és/vagy diktatúrák által uralt térségekben. Amellett nyilvánvaló, hogy új bányák, sőt bányák nyitása nemcsak hosszadalmas, több évig elhúzódó folyamat, nemcsak jelentős beruházási pénzeket igényel, de – nem is ritkán – a lakosság ellenállásába is ütközik. Erőteljes példa erre a gondra Bolívia. A meglehetősen elmaradott dél-amerikai ország gazdag lítiumban. Rajta kívül a kontinensen még Argentína és Chile is e szerencsések közé sorolható, sőt, utóbbiban a nyolcvanas évek óta termelik ki az értékes anyagot. Ám Bolívia va-

lószerűleg lekörözi őket a még a föld alatt rejtőzködő készleteiben. A készletekben igen, a kitermelésben és a feldolgozásban azonban messze e két dél-amerikai ország mögött marad. Sajnos, ebbe is beleszólt a politika. A Bolíviában tizenhárom évig (2006 és 2019 között) uralmon lévő Evo Morales lényegében mindent tönkretett országában, ami modern termeléssel, illetve bányakincsek kiaknázásával függött össze. Most újraélednek a remények, mert egy átmeneti elnök után komoly pénzügyi-gazdasági ismeretekkel rendelkező ember, Luis Arce lett az elnök – tudhatjuk meg az Economistból. Csakhogy jó néhány év mindenképpen belelelik, mire a gazdag lítium készlet kitermelését és a feldolgozását műszakilag is és gazdaságilag is elfogadható szintre képesek növelni. Természetesen fejlett amerikai és európai, sőt kelet-ázsiai beruházókkal és üzemeltetőikkel.

Rendkívül fontosak, mondhatjuk, életbevágóak Földünk egészsége szempontjából a törekvések, hogy 2050-ig nullára redukálják a szén-dioxid kibocsátást. Ehhez azonban hatékony és megvalósítható beavatkozások szükségesek. A hangsúly ez esetben a megvalósíthatón van, amelybe akár még olyan láthatatlan „valami”, mint a koronavírus is, bele tud avatkozni. Némkülönben politikai mozgások, sőt akár fegyveres konfliktusok, fenyegető nagy válságócok is erősen közre játszhatnak. És mindehhez ne feledjük, hogy a kitűzött cél, a zérus szén-dioxid kibocsátás határideje lényegében alig negyedszázadra van tőlünk.

Szántó András

KÁVÉHÁZ A TABÁN TÖVÉBEN

A Palota kávéház rövid története

Néhány éve, hogy új sorozatot indítottunk, amely már akkor is többek tetszését elnyerte, s azóta is népszerű. Így folytatjuk a sok érdekességgel tarkított utazást - a XX. század elejének Budapestjén. Továbbra is a kiváló www.melyenszanto.blog.hu szerzője, Szántó András válogat a blogban megjelent legérdekesebb írásaiból – ezúttal is a múltat idézzük és továbbra is maradunk a kávéházak világánál.

Az utóbbi években sokat emlegették a VIII. kerület Palota negyedét (ez egy friss keletű elnevezés) – de most nem erről fogok szólni. Nem is Várpalota kávéházairól, és nem is a New York Palotában lévő híres kávéházról. Hanem arról, amit tényleg Palota kávéháznak hívtak, és Budán a Szent János téren egy Krisztina körútra néző házban volt, amelyet sajnos elvitt a II. világháború.

aki később az Országos Függetlenségi Kossuth Párt elnöke lett. Sőt, harmadik testvérük, tolcsvai Nagy Gábor csendőr altábornagy, a szegedi, brassói, debreceni csendőrkerületek parancsnoka is a házban lakott, s mindhárman nagy társaságukkal látogatták rendszeresen a kávéházat. Rajtuk kívül később itt élt lovag dr. Schöller Károly radiológus, a Szent János Kórház gyermek-

részletet, mert az egyébként elég titokzatos kávésról igen kevés egyéb információ maradt fenn:

„A pestvárosi boulevardok embere szemében Buda a megtestesült béke és nyugalom fészke, sokan úgy tekintenek át a Duna túlsó partján húzóódó ősi városra, mint a konzervatívizmus és a hagyományokhoz való ragaszkodás köbe formált példaképére. Pedig csak részben van igazuk. A fejlődés és haladás géniusza a budai oldalon is otthonos, az élet ott is hevesen lüktető s pezsgő, éppen hogy csak nem olyan lármás, mint az innenső oldalon, de a lárma helyében megtaláljuk ott a mindent megaranyozó kedélyességet. Buda pompás középületei között sok van olyan, amely bátran felveheti a versenyt a pesti oldal legmonumentálisabb építkezéseivel, mulató- és szórakozóhelyei pedig – a jó levegő s a közmondásos kedélyesség révén – túlszárnyalják a pestiek nagy részét is.

Ott van például a Józsefvárosi Kör volt bérlőjének, Hajduska Józsefnek kitűnő hírű Palota-kávéháza. E közkedvelt szórakozó-hely remek díszítésű helyiségei a Szent János téren vannak, tehát a Várhegy mögött, közvetlenül az ózonos levegőjű Horváth-kert mellett, s szemben az impozánsul monumentális, csodaszép királyi palotával. Villanyos, társaskocsi perccenkint vonul el előtte, s így az odaváló közlekedés a késő éjszakáig is kényelmes és kifogástalan. Aki pedig gyalog akar oda eljutni: a Ferenc-József-térről negyedóra alatt kényelmesen odasétálhat, át az öreg Lánchídon, keresztül az Alagúton, s máris ott van a Horváth-kertnél, ahová már odahallatszik a Palota-kávéházban muzsikáló Dombóvári Babári Jóskának tüneményes hegedűjátéka. Mert a pestieknek ez a sokat dédelgetett kitűnő cigányprímása most esténként és vasár- meg ünnepnapokon délután Hajduska

Palota kávéház terasz

A rövid életű budai kávéházat eleinte Mayer János üzemeltette a Rotter-féle bérházban, mely 1905-1906-ban épült Hübner Jenő építész terve alapján. A Gellérthegy utca, az Orvos lépcső, és a mára megszűnt Szent János tér közötti területen – régebben egy nagy, háromudvaros földszintes ház állt, amelyet 1903-ban vásárolt meg Rotter Sámuel triezsti likörgyáros és pálinkakereskedő, illetve dr. Spitzer Béla szintén triezsti származású orvos. Ők a lebontott ház helyére építették eklektikus stílusú bérházukat, amelynek földszintjén 1908-ban nyílt meg a „Palota” nevű kávéház, és ez lett a törzseshelye – többek között – az első emeleten székelő Függetlenségi és 48-as Kör tagjainak is.

A bérháznak sok neves lakója is volt. Többek között itt élt tolcsvai Dr. Nagy István jogász, kúriai bíró és testvére Dr. Nagy Vince ügyvéd,

osztályának főorvosa is, de ekkor a kávéház már nem működött.

A kávéház tulajdonosa 1911-ben már Várady Menyhért volt, de fénykorát 1912-től a Józsefvárosi Kör (József krt. 46.) régi vendéglőse: Hajduska József alatt élte az 1910-es évek közepéig. (Az ő testvére, Hajduska Rezső szintén kávéházas volt – a Király u. 23. alatt lévő Minerva kávéházat vezette.) A kávéház népszerűsége vitathatatlan volt, hiszen egyrészt Buda igazán nem bővelkedett kávéházakban úgy, mint a pesti városrész, ahol például a Nagykörúton szinte egymást érték az ilyen intézmények. Másrészt Hajduska úr tapasztalata és vendégköre is erősítette a hírnevet, hiszen még a nagy tekintélyű Ország-Világ című hetilap is terjedelmes cikket közölt róla a 1912-es számában (775. oldal). Ebből idézek most néhány

HAJDUSKA JÓZSEF ÉS NEJE.

A kávéház épülete, orvos lépcsővel

Palota-kávéházában játszik a bandájával együtt, nagy és előkelő közönséget vonzva a különben is mintaszerű s nagyon látogatott kávéházba. Ez a körülmény már maga is kitűnően bizonyítja a tulajdonos, Hajduska úr ambiciózus mivoltát, s üzleti szellemének magas röptét.

De vannak egyéb vonzerői is a Palota-kávéháznak. A kitűnő színházi vacsora, a mérsékelt árak, a figyelmes kiszolgálás, jó levegő, szép terasz és kényelem: mind-

mind hozzájárulnak, hogy a kávéháznak és tulajdonosának híre-neve öregbedjék, s a budai és pesti lakosság még tömegesebben keresse föl a szép helyiségeket.

Nem győzzük eleget ajánlani a Palota-kávéházat. Aki egyszer ellátogat oda: bizonyosan hívévé szegődik e szórakozóhelynek s Babári Jóska szép muzsikájának.”

Babári Jóska

A primás 1869-ben született Dombóváron, s már 17 éves korában

szerepelt Budapesten a 12 tagú zenekarával. 1897-ben Abbáziában játszott II. Vilmos német császár előtt. Budapesten a kávéházak egymás elöl vadászták el és szerződtették a híressé vált primást, többek között a Hébel kávéházban, a Steinhardt Mulatóban, az Emkében és a Baross kávéházban is zenélt. Később Kovács Sándor neves impresszárió segítségével Amerikába került, ahol a nagyszámú chicagói magyarság körében hatalmas népszerűségnek örvendett. Amerikában telepedett le, ott fiatal tehetségekkel is foglalkozott, hegedű órákat tartott nekik. 1933 decemberében hunyt el Chicagóban.

A híres muzsik és felesége, Sárközy Rozália gyermeke volt később az első világhíressé vált cigány származású hegedűművészünk, ifj. Babári József, aki 1893-ban született, és Budapesten Hubay Jenő tanítványaként végezte el a Zeneakadémiát 1915-ben. Tanulmányait Bécsben fejezte be, majd közép-európai turné után ő is Amerikába került. Már Európában is felfigyelt rá a zeneértő közönség és a sajtó: a budapesti, bécsi, milánói, párizsi stb. lapok cikkei a legnagyobb előadók közé sorolták, de ugyanígy lelkesedtek később az amerikai újságok is. Chicagóban a Congress Hotel gyönyörű XVI. Lajos termében játszott kvartettjével. A Fine Arts Buildingben levő Sherwood Conservatorium meghívására tanári pozíciót is betöltött. A rendkívüli

dombovári BABÁRI JÓSKA

czigányprimás — (Kapellmeister.)

KOVÁCS SÁNDOR
Impreszárió — (Concertagentur)
TELEFON 80-15. BUDAPEST, TELEFON 80-15.
VII., Erzsébet-körút 99.

siker arra készítette a Congress Hotelben levő K.Y.W. Radio Companyt, hogy mindennapi programjukon szerepeltessék Babárit, így nemcsak Chicago, hanem egész Amerika rádióhallgató közönsége élvezhette a művész kitűnő hangú Guarnerius hegedűjét.

Csak érdekességként: egy Guarnerius a világ egyik legrágább hegedűje! Néhány éve egy ilyen mesterhegedűt, amelyet 1741-ben készített Guiseppe Guarneri, Makszim Viktorov orosz milliárdos vásárolt meg horribilis összegért. A vételár jócskán túlszárnyalta a 3,54 millió dolláros (a cikk születésekor 633 millió -, mai áron 1,13 milliárd forint) korábbi, ilyen hangszerért fizetett rekordárát.

Bővebben, s még több fotóval itt olvashatják az eredeti cikket: <https://tinyurl.hu/dS3i>

A Palota kávéház belsője

Palota kávéház terasz

Hetvenhét éve szabadult fel a budapesti gettó

Sajnos a pandémia miatt idén sem emlékezhettünk személyesen, közösen a budapesti gettó felszabadítására. Emlékezni viszont kötelességünk, s a Budapesti Zsidó Hitközség (BZSH) egy rövid filmmel készült, amelyet a 77. évforduló napján, január 18-án reggel már láthattak az érdeklődők. Aki lemaradt, a felvétel még mindig megtalálható a BZSH honlapján, youtube csatornáján, vagy még egyszerűbben, ezen a linken:

<https://tinyurl.hu/UiTl>.

Arra biztatunk mindenkit, szánjon rá egy fél órát és nézze meg, éppen ezért, mi csak egy rövid összefoglalót adunk itt, illetve **Szentgyörgyi Ákos** képeivel mutatjuk meg a megemlékezés néhány, a filmen már nem látható pillanatát.

Mester Tamás, a BZSH elnöke mondott beszédében kiemelte, a magyar holokauszt különösen fájó mivolta, a magyar zsidók mártíromsága, nem az ereje teljében levő náci Németország és csatlósainak ideje alatt következett be, hanem már a háború végső szakaszában. Hozzátette, nekünk a túlélők utódainak kötelességünk emlékezni és emlékeztetni a felelősökre.

Ezt követően Kardos Péter, főrabbi, holokauszt-túlélő idézte fel emlékeit, továbbá megszólalt dr. Frölich Róbert, országos főrabbi; Jevgenyij Arnoldovics Sztanyiszlavov, az Orosz Föderáció magyarországi nagykövete és Jakov Hadas-Handelsman, Izrael Állam nagykövete. A Kel mole gyászimát főkantorunk, Fekete László énekelte.

Végül a Wesselényi utcai felszabadítási emléktáblánál szűk körben elhangzott a gyászolók kádisa, s a hagyományoknak megfelelően megkoszorúzták az emléktáblát, majd a zsinagóga sírkertjében elhelyezték az emlékezés köveit.

Jahrzeit-napok a falnál

A Dohány utcai Zsinagógában a fekete gránitból készült Jahrzeit-falon a kis névtáblák fölötti gyertyák évente öt alkalommal gyulladnak fel, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, ismerősünkre. A négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pészach 8. és Sovuajsz 2. napján és haláluk héber naptár szerinti évfordulóján – az előző estétől – világítanak szeretteinkért a gyertyák. Lapunk úgy segít Önöknek, hogy közreadjuk, elhunyt szeretteiknek mikor is van a Jahrzeitje.

Hirn Károly	február 14.	Mór Neumann	március 12.	Berkovits Judit	március 20.	Faludi László	március 26.
Gelber Jolán	február 17.	Radvány Róth Tibor	március 13.	Dancz Béla	március 21.	Markovics Györgyné	március 27.
Kerner Sarolta	március 5.	Illés Sándor	március 14.	Kalmár-Marón Györgyné	március 21.	Grünwald Józsefné	március 28.
Dr. Kéri Lajos	március 6.	Zoldán Sándor	március 15.		március 21.	Dr. Kéri Lajosné	március 28.
Márkus László	március 7.	Rubin Simon	március 16.	Dénes István	március 21.	Koródi Péter	március 28.
Markovits Sámuel	március 8.	Spira Jenő	március 16.	Gellértné Deutsch Ilona	március 21.	Gáti Ödön	március 29.
Monoki József	március 8.	Reich Ferenc	március 17.	Tímárné Darvas Éva	március 22.	Halmi Sándor	március 29.
Klein Ferenc H. elnök Pécs	március 10.	Schaffer D. Dezső	március 17.	Kövesi Lászlóné	március 23.	Kunos László	március 29.
	március 10.	Landler László	március 18.	Fekete Imréné	március 25.	Fenyves Miksáné	március 30.
Sommer Istvánné	március 10.	Ács Adalberg Tibor	március 20.	Reich Ferencné	március 25.		

